

BALKÁNSKÉ FILMOVÉ NÁVRATY 2014
CINEMA MONTENEGRO 2

5. Balkánské filmové návraty přináší program plný filmových lahůdek

Po 4. Balkánských filmových návratech smrsklých v blok 3 filmů v rámci Evropské filmové inventury, jsme se rozhodli vrátit k plnohodnotnému dvoudennímu formátu semináře. K tomu nás přiměla skutečnost, že se nám podařilo získat podstatně větší množství filmů, než jsme byli schopni zařadit do letošního Vsetínského filmového maratonu zaměřeného na kinematografii nejmenší země bývalé Jugoslávie - Černé Hory. Protože jsme velkou část jeho programu zacílili na aktuální černohorskou filmovou tvorbu, neměli jsme dostatek prostoru k projekcím klasických filmů - natočených ještě v době Jugoslávie na území Černé Hory, respektive natočených černohorskými tvůrci. A právě takové filmy jsme zařadili do programu 5. Balkánských filmových návratů, prostřednictvím kterých se již tradičně vracíme k jugoslávské filmové minulosti.

Od soboty do neděle budete moci zhlédnout celkem 13 filmů. V programu máme několik skutečných lahůdek, které nemá český filmový fanoušek šanci vidět nikde jinde. A pokud ano, tak určitě ne na velkém plátně a s českými titulky. Upozornil bych zejména na jeden z nejlepších jugoslávských válečných filmů **Partyzán z Lelejské hory Zdravka Velimiroviće** a na film **Falešný car Velimira Stojanoviće**, který je vůbec prvním hraným filmem natočeným na území Černé Hory. Velký prostor jsme vyčlenili také filmům **Vlatka Giliće** a **Živka Nikoliće**, kteří patří bez nadsázky mezi neoriginálnější evropské tvůrce a jejich filmy by měly patřit k vrcholům semináře.

Kolekci jedenácti černohorských filmů z období od roku 1955 do roku 1989 doplňují dva současné chorvatské snímky - **Lea a Darija** a **Knězovy děti**. Jejich zařazení do programu semináře má jednoduché zdůvodnění. Do české filmové distribuce se z bohaté a velmi rozmanité filmové produkce balkánských zemí dostává minimum filmů. Každé takové uvedení v českých kinech je událost, která si žádá zvláštní pozornost. Balkánské filmové návraty jsou vhodnou příležitostí k tomu promítnout je vnitřnímu publiku.

Chtěl bych ještě upozornit, že obsáhlý text o černohorské kinematografii jsme publikovali v katalogu Vsetínského filmového maratonu. Pokud jej nemáte, můžete jej stáhnout na stránkách FK Vsetín. Následující text na něj navazuje.

Protože vás čeká více než 16 hodin filmu, přeji vám mnoho sil a doufám, že budete odcházet s dojmem, že jste byli svědky něčeho nevšedního, co si rádi zopakujete i příště.

Jiří Fiala - dramaturg Balkánských filmových návratů

Vážení návštěvníci Balkánských filmových návratů, dovolte mi Vás přivítat ve Vsetíně, Mekce balkánských filmů v Česku!

Představujeme Vám ještě jednu dávku filmů pojících se k nejmenší postjugoslávské republice - Černé Hoře. Proč? Šlo nám mimo jiné o dokončení přehlídky hraných filmů Živko Nikoliće, kterou jsme zahájili při našem jarním Vsetínském filmovém maratonu.

Zároveň jsou v plném proudu přípravy na náš jarní Vsetínský filmový maraton 2015 (10. dubna - 12. dubna). Promítat budeme novinky makedonského filmu za poslední období. Uspořádáme reprezentativní přehlídku filmů režiséra Ivo Trajkova, který v příštím roce oslaví významné jubileum. Hosty festivalu budou mimo něj další filmoví a herečtí tvůrci z Makedonie.

Jak píší celostátní deníky na balkánský film se jezdí v Česku do Karlových Varů nebo do Vsetína. Jsme tedy festivalem ojedinelým. Velmi si vážíme toho, že je naše práce s filmy z Balkánského poloostrova takto vnímána a slibujeme, že v ní budeme pokračovat, seč nám budou síly a finance stačit...

Pěkné filmové zážitky přeje Milan Kostelník - předseda Filmového klubu Vsetín

10.00 hodin

FALEŠNÝ CAR

(Lažni car)

Jugoslávie 1955 / 88 min / historické drama

Režie: Velimir Stojanović

Scénář: Ratko Đurović

Kamera: Frano Vodopivec

Hudba: Krešimir Baranović

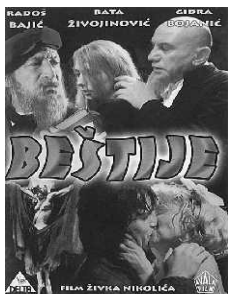
Hraji: Rade Marković, Radomir Plaović, Vaso Perišić,

Ljuba Tadić, Strahinja Petrović a další

Film *Lažni car* Velimira Stojanovića je prvním hraným filmem natočeným po vzniku Federativní lidové republiky Jugoslávie v její nejmenší republice - v Černé Hoře. Je to pozoruhodný pokus o filmovou rekonstrukci důležitých historických událostí druhé poloviny 18. století, které měly velký význam pro utváření Černé Hory a formování černohorského národa. Nelze jej vnímat jako čistě historický film, protože do značné míry rozvíjí legendu o carovi Štěpánu Malém tehdejším vládci Černé Hory. Ten je sice skutečnou historickou postavou, ale jeho původ a život před nástupem na trůn je předmětem mnoha spekulací. Na černohorský trůn se dostal v roce 1766 díky mýtu, podle kterého zavražděný ruský car Petr III. ve skutečnosti přežil a uprchl z Ruska ke svým spojencům do Černé Hory. Právě za něj se Štěpán Malý vydával. Podle jednoho z dohadů šlo ale původně o bylinkáře a léčitela z Dalmácie, který se objevil v roce 1766 v jednom černohorském klášteře, kde byl jeho údajný urozený původ odhalen na základě podobnosti s portrétem ruského panovníka. Do funkce jej potvrdil i všečernohorským sněm, takže jeho vláda získala legitimitu. Ač se na trůn dostal patrně podvodným způsobem, jeho role pro rodící se černohorský stát je poměrně důležitá. Svou autoritou se mu dařilo utlumit krevní mstu a sjednotit mnohé znesvářené černohorské kmeny. Dále se snažil posilovat roli státních institucí a Černá Hora za jeho panování zažila období do té doby nevídaného pořádku. Navíc se mu podařilo porazit mohutný turecký útok a ve funkci jej nakonec akceptovalo i Rusko prostřednictvím svého vyslance knížete Dolgorukova.

Velimir Stojanović

Narodil se 17. dubna 1921 v Prištině v Království Srbů Chorvatů a Slovinců (dnes hlavní město problematické republiky Kosovo). Lze jej označit za průkopníka černohorského hraného filmu, protože právě jeho filmy byly prvními produkcemi nově vzniklého černohorského studia Lovćen film. Po již zmiňovaném filmu *Lažni car* z roku 1955 a satirickém snímku *Zle pare* (1956), o kterém se zmiňuji na jiném místě katalogu, stihl natočit ještě dva filmy. Z dílny Lovćen filmu je následující snímek *Četiri kilometra na sat* (1958) vyprávějící o předvolebním boji dvou kandidátů do parlamentu předválečné Jugoslávie. Jeho poslední film před smrtí v roce 1959 je válečné drama *Campo Mamula* odehrávající se za 2. světové války v italském zajateckém táboře v pevnosti na ostrově Mamula poblíž Kotoru.

12.05 hodin

BESTIE

(Beštije)

Jugoslávie 1977 / 92 min / magické drama

Režie: Živko Nikolić

Scénář: Dušan Kovačević, Živko Nikolić

Kamera: Božidar „Bota“ Nikolić

Hudba: Boro Tamindžić

Hrají: Velimir „Bata“ Živojinović, Pavle Vujisić, Eva Ras,

Viktor Starčić, Radoš Bajić, Mija Aleksić a další

Již v prvním celovečerním hraném debutu z roku 1977 se projevuje obrovský talent Živka Nikoliće pro navození atmosféry. Po bohaté zkušenosti s dokumentárními filmy (do roku 1977 jich měl Nikolić na kontě 10) natočil tento temný surreální snímek z blíže nespecifikovaného ostrova ležícího kdesi v Jaderském moři. Ač zahalen do roušky tajemna a neskutečna, lze jej vnímat také jako tvrdou politickou satiru o absenci jasných vizí o budoucnosti Jugoslávie. Ostrov, který je daleko od ostatní civilizace a jeho obyvatelé žijí své životy bez cíle, můžeme chápat jako alegorii stavu, do kterého se po třech desetiletích budování socialismu Jugoslávie dostala. Nikolićova zpráva, podaná skoro před čtyřiceti lety, je velmi univerzální a může být aplikována na mnoho současných událostí.

Na zapadlém ostrově se z ničeho nic objeví krásná žena. Pro místní je to neobyčejná událost, která jim nedá spát. Poklidné plynutí života v ospalém městečku je náhle rozvráceno a v jednání jeho obyvatel se začínají projevovat zvířecí pudy.

Hned prvním filmem nás Nikolić seznamuje s některými tématy, které budou v jeho díle přítomny po celou dobu: Jak málo stačí k tomu, aby se v člověku probudila bestie? Co se stane, když do uzavřeného světa obyvatel místa XY vstoupí nový impuls z venku? Jak na to místní zareagují? Jak lehce se může láska proměnit v nenávisť? Jakou radost může člověku přinášet utrpení druhých?

Živko Nikolić *

Filmový a televizní režisér Živko Nikolić (1941 - 2001) je svou tvorbou pevně spjat s prostředím Černé Hory, jejími obyvateli, zvyky, mýty a tradicemi. Sám říkal, že nebýt této silné vazby k jeho domovině, jeho práce by dost možná ani nikdy nevznikla. Říkal také, že člověk v sobě vždy nese silnou vazbu ke svým kořenům. Snaží se z těchto pout utéct, ale zároveň si je vědom toho, že by bez nich nebyl ničím. Člověk, který nemiluje svoji vlast, nemiluje lidi ani sám sebe. Nikolić natáčel převážně v Černé Hoře a měl hluboký vztah ke svému rodišti, malému vnitrozemskému městu Ozrinići. Obrazově se hlásil k mališskému odkazu poválečného černohorského tvůrce Petara Lubardy i holandského velikána Rembrandta. Mališské i filmové obrazy obecně přenášely podle Nikoliće ukázkou země, vlasti, člověka, ale i různých symbolů a významů. A každý umělec zprostředkovává jiný pohled. Nikolić patřil k nejvýznamnějším a nejrespektovanějším černohorským tvůrcům. Usiloval o pravdu i krásu, o silu výpovědi, zaujetí postoje vůči lidské povaze i politickému establishmentu. Za filmové hrdiny považoval malé, obyčejné lidi, jejichž osudy umí nejlépe vypovědět pravdu o člověku.

*Nikolić vystudoval uměleckou školu v Hercegu Novem a Divadelní a filmovou akademii v Bělehradě. Zapsal se na herectví, ale celý život se zabýval režii. V roce 1968 natočil svůj první dokumentární film. Dokumentům se pak věnoval celých deset let, než vznikl jeho celovečerní debut. (některé krátké filmy jsou k vidění na Youtube). Nikolićovy dokumenty získávaly ceny doma, na Bělehradském festivalu dokumentárních a krátkých filmů, ale i v zahraničí. Nejúspěšnější **Mezník** (Biljeg, 1981) je pohledem na hydroelektrárnu v sutinách, který symbolizuje lidskou hloupost a aroganci. Snímek získal Zlatou medaili v Bělehradu, cenu*

FIPRESCI, nebo Zlatého draka v Krakově. V letech 1977-90 natočil Nikolić celkem osm dlouhometrážních snímků, z nichž jsme pět (**Lukova Jovana, Nevidaný zázrak, Krása nefestí, Smrt pana Goluži, Ve jménu lidu**) uvedli v rámci letošního Vsetínského filmového maratonu a další dva jsou v programu tohoto filmového semináře. Některé jeho filmy byly uváděny i v Československu, **Smrt pána Golužu** (Smrt gospodina Golužu - 1982) dokonce vznikla ve slovenské koprodukcí. Významné bylo i jeho působení v rozhlasu a televizi, pro kterou pracoval na malých projektech i televizních seriálech.

14.20 hodin

MUŽI

(Muškarci)

Jugoslávie 1964 / 78 min / komedie

Režie: Milo Đukanović

Scénář: M. Djukanović, B. Petrović, M. Milovanović, J. Najman

Kamera: Stevo Radović

Hudba: Dušan Radić

Hrají: Olivera Marković, Slobodan Perović, Mija Aleksić,

Jelena Žigon, Velimir „Bata“ Živojinović a další

Možná za to může pětisetletá okupace osmanskou říší, která na Balkánský poloostrov implantovala své hodnoty, možná je to tím, že jsou jižní Slované mnohem více válečníky než my, každopádně se zdá, že jejich společnost je stále podstatně více patriarchální než ta naše. V tomto světle se komedie Mila Đukanoviće *Muškarci* z roku 1964 jeví jako velmi odvážná a novátorská. Její hlavní hrdina je prototypem balkánského macho muže, který ctí hodnoty svých předků. Sice již není výhradním živitelem rodiny a už vůbec ne válečníkem, který by si zasloužil svá privilegia, přesto po příchodu z práce vyžaduje od své pracující ženy stravu a klid, aby mohl v poloze ležmo nerušeně meditovat s novinami na prsou. Zatímco žena zajišťuje chod domácnosti čítající kromě ní a hýčkaného muže ještě jeho 4 potomky, on nabírá sílu na večerní posezení s přáteli. Zaběhaná rutina se naruší poté, co ve své blahosklonnosti svolí, že si pro domácnost najmou pomocníci. Poté, co se se ženou neshodnou na tom, co by měla pomocnice zajišťovat, se dopustí zásadní chyby. Nechá se vyprovokovat a souhlasí s tím, že převezme v domácnosti manželčinu úlohu. To má závažné důsledky nejen pro něj, ale také pro zbytek mužské populace v Jugoslávii.... *Muškarci* jsou nekorektní, ale velmi zábavnou (a snad i trochu pravdivou) komedií zlehčující roli mužů v domácnosti....

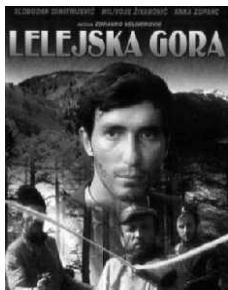
Milo Đukanović

Narodil se 30. září 1927 v černohorském městečku Čevo v Království Srbů Chorvatů a Slovinců. Byl režisérem a scénáristou. Režimoval 8 celovečerních hraných filmů - nejčastěji komedií. Kromě toho pracoval dlouhá léta pro televizi, pro kterou natočil několik krátkých filmů a především tři divácky velmi úspěšné seriály.

Svou první práci dokument **Čovjek i voda** vytvořil společně se Zdravkem Velimirovićem již v roce 1954. Řadí se tak mezi průkopníky poválečné kinematografie v Černé Hoře. Jako režisér hraných filmů debutoval v roce 1961 komedií **Ne diraj u sreću**, ke které si napsal také scénář. Jeho druhým celovečerním filmem natočeným rovněž podle vlastního scénáře je právě komedie **Muži** (*Muškarci*) z roku 1963, kterou uvádíme v programu semináře. Následuje komedie s kriminální zápletkou **Inspektor** z roku 1965, která poukazuje na zneužívání pravomocí v jugoslávských podnicích. Také jeho další film **Palma medju palmama** obsahuje řádnou dávku kritiky tentokrát jde o sobectví, falešnou morálku a předsudky. Po komedii **Quo vadis Živorade** se pouští do rozsáhlé spolupráce s televizí - nejprve v roce 1971 režuruje 25 epizod seriálu **Ceo**

Život za godinu dana a o dva roky později natáčí populární serii **Kamiondžije** o trampotách dvou řidičů, na kterou později navazuje kinovým filmem **Paja i Jare**, v roce 1984 pak pokračováním serie **Kamiondžije 2** a filmem **Kamiondžije opet voze**.

Je také spoluautorem scénáře filmu **13. jul** Radomira Šaranoviće (diváci posledního Vsetínského filmového maratonu mohli vidět jeho válečné drama **Svadba**) jehož námětem je protifašistické povstání, ke kterému došlo v roce 1941 na území Černé Hory.

16.15 hodin

PARTYZÁN Z LELEJSKÉ HORY

(Lelejska gora)

Jugoslávie 1968 / 88 min / válečné drama

Režie: Zdravko Velimirović

Scénář: Branimir Šćepanović podle knihy Mihaila Laliće

Kamera: Sergej Lisecky

Hudba: Zoran Hristić

Hrají: Slobodan Dimitrijević, Milivoje Živanović,
Anka Zupanc, Istref Begolli, Veljko Mandić a další

Tento film inspirovaný národně-osvobozeneckým bojem v Černé Hoře v roce 1942 lze bez nadsázky považovat za jeden z nejlepších válečných resp. partyzánských filmů natočených v Jugoslávii. Na rozdíl od mnoha jiných filmů glorifikujících partyzánský protifašistický odboj se jedná o poměrně komorní příběh, ve kterém jde především o vnitřní pocity partyzánů po porážce povstání, ke kterému došlo v Černé Hoře v roce 1941. Název Lelejska gora je metaforou pro Černou Horu, která je v té době plná utrpení - okupovaná Itálií, a zmiřovaná občanskou válkou. Je odvozen ze slova lelej - bědování, nářek.

V Černé Hoře podobně, jako v dalších částech Jugoslávie existovaly dva hlavní paralelní protifašistické odboje vedle toho partyzánského zde byl ještě nekomunistický odboj tzv. četnické hnutí, jehož cílem bylo obnovení královské Jugoslávie. Obě skupiny si konkurovaly a brzy se mezi nimi rozhořely prudké boje. Lišily se nejen svými plány na budoucnost Jugoslávie, ale také taktikou boje. Poté co se partyzánské hnutí ukázalo jako životaschopnější a získalo podporu spojenců (paradoxně i těch západních, kterým vyhovovalo, že partyzáni svými záškodnickými akcemi zaměstnávají značné množství německých sil), došlo v mnoha případech k uzavření dohod mezi četniki a okupanty, které měly přivodit porážku partyzánského hnutí. Kolaborace četníků s okupanty se stala velmi častým a značně zdůrazňovaným motivem zobrazovaným v jugoslávských válečných filmech. Ani Lelejska gora není v tomto ohledu výjimkou, protože právě četnici zde pronásledují skupinky prchajících partyzánů.

Na filmu nejvíce zaujme způsob vyprávění. Dnes by se dalo říct, že útek partyzánů do temných mlžných hor připomíná halucinogenní trip s množstvím flashbacků či vložených snových sekvencí. Knižní předlohu Mihajla Laliće adaptoval do scénáře Branimir Šćepanović, který je autorem scénářů např. k filmu **Sutjeska** či **Ostudné léto** (rovněž v programu Balkánských filmových návratů).

Zdravko Velimirović **

Narodil se 11. 10. 1930 v Cetinji. Po absolvování bělehradské Akademie filmu a divadla a studiu v Paříži se stal jedním ze zakladatelů černohorského dokumentárního filmu. Na jeho kontě je více než 30 dokumentů, kterým se věnoval po celou svou kariéru. V roce 1960 debutoval také jako režisér hraných filmů filmem **Čtrnáct dní** (Dan četmaesti) o čtyřech vězňích, kteří jsou propuštěni na dovolenou, ze které se mají po čtrnácti dnech vrátit. Film reprezentoval Jugoslávii v soutěži na MFF v Cannes 1961. Následující titul **Oddíl 7** (Provereno nema mina -1965) vznikl

v sovětské resp. ukrajinské koprodukcí a jeho spolurežisérem byl Jurij Lysenko. Zobrazuje první dny v osvobozeném Bělehradě. V roce 1968 adaptoval román Mihaila Laliče **Partyzán z Lelejské hory** (Lelejska gora). Za vrchol jeho tvorby bývá označován historický spektakl **Derviš a smrt** (1974), jehož úspěch mu umožnil více se věnovat dlouhometrážnímu hranému filmu. Brzy po jeho uvedení natočil další válečné filmy s partyzánskou tematikou - **Zelené vrchy** (Vrhovi Zelengore - 1976) a **Dvojboj za jižní trasu** (Dvojboj za južnu prugu - 1978). Snímkem **Dorotej** (1981) se opět vrací k historické epice. Velimirovićova celovečerní tvorba se uzavírá koprodukcí s Mozambikem, dramatickým příběhem **Čas leoparda** (Vreme leoparda - 1985), ve kterém proti sobě stojí bývalí dětští přátelé - Mozambičan a syn Portugalců.

18.25 hodin

KNĚZOVY DĚTI

(Svećenikova djeca)

Chorvatsko 2013 / 96 min / hořká komedie

Režie: Vinko Brešan

Scénář: Vinko Brešan, Mate Matišić

Kamera: Mirko Pivčević

Hudba: Mate Matišić

Hrají: Krešimir Mikić, Nikša Butijer, Marija Škaričić,

Lazar Ristovski, Dražen Kühn a další

Svěží, satirická komedie přivede diváka na malý ostrov v Jaderském moři. Mladý kněz Fabian (ztvárněný populárním Krešimirem Mikićem), jenž zde převzal po svém předchůdci farnost, je zděšen zdejšími statistikami - úmrtnost je příliš vysoká a porodnost ji ani zdaleka nedokáže kompenzovat. S dobrým úmyslem a heslem „dokonce i papež je proti používání kondomů“ se Fabian pokusí zlomit místní trend. Pro svůj geniálně jednoduchý plán získá dva zapálené pomocníky. S pobožným trafikantem a všeho schopným lékárníkem se pustí do boje proti vylidňování jejich ostrova. Brzy se dostaví kýžená výsledky. Těhotenský boom, který zde odstartovali, se stává celosvětovou senzací a poněkud se jim vymkne z rukou. Zprvu absurdní komedie se mění v příběh s tragickými následky.

Vinko Brešan *

Vinko Brešan se narodil v roce 1964 v Záhřebu. Je jednou z nejvýraznějších osobností současné chorvatské kinematografie. Jeho díla dosahují na domácím trhu na místní poměry vysoké návštěvnosti a tvůrce je uznáván i odbornou veřejností. Jeho snímky vyhrávají nejen na bilančním chorvatském filmovém festivalu v Pule, ale ceny si opakovaně odnesly i z Berlína či Karlových Varů. Podobně jako většina filmařů v ex-jugoslávském prostoru, Brešan ve své tvorbě opakovaně reflektuje občanskou válku z 90. let. Konflikt, traumata s ním spojená i otázky nesnášenlivosti a xenofobie dávkuje s nadsázkou i humorem. Tento přístup pak umně využívá ke zdůraznění tragiky, vážnosti i absurdity témat, která definují vývoj (i kinematografii) ex-jugoslávských zemí.

Je syn populárního dramatika Ivo Brešana, který se ve filmovém průmyslu uplatnil jako scénárista, když spolupracoval s Krsto Papićem či Veljko Bulajićem a napsal scénáře i k prvním dvěma synovým filmům.

Vinko vystudoval v Záhřebu filozofii a srovnávací literaturu a na Akademii dramatických umění také režii. Na poli dlouhometrážní tvorby debutoval snímkem **Jak začala válka na mém ostrově** (Kako je počeo rat na mom otoku, 1996). Příběh filmu se odehrává v roce 1991, kdy velitel vojenské posádky odmítá opustit základnu a propustit své muže. Prostřednictvím malé události, osudů několika desítek lidí, znázorňuje režisér absurditu války a národnostní

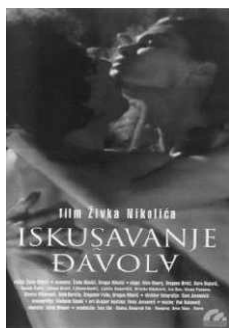
nesnášenlivosti.

O tři roky později natočil Brešan snímek **Duch maršála Tita** (Maršal), který se nese v podobně ironickém duchu a rovněž se odehrává na omezeném prostoru jednoho ostrova a jeho obyvatel.

Následující snímek **Svědkové** (Svjedoci, 2003) se vrací přímo k válečným událostem 90. let, do nichž zasazuje vyšetřování jedné vraždy. Ozvláštnění přináší film na rovině vyprávění, které postupně využívá perspektivy různých postav, čímž divákovi poskytuje mnohostranný pohled na proběhnuvší události.

Trauma občanské války se objevuje i ve filmu **Bez konce** (Nije kraj, 2008), kde se chorvatský voják zamiluje do srbské ženy, manželky důstojníka, kterého má zastřelit. Deset let po válce se se svou láskou opět setkává a přes komplikace nakonec dospěje romance ke šťastnému konci. Tento snímek rovněž pracuje s narací netradičním způsobem, když zpočátku ponechává velké množství mezer a jen pozvolna odkrývá jednotlivé informace, ze kterých si s postupujícím dějem skládá divák dohromady celou skládačku příběhu i jeho kontexty.

Ve svém zatím posledním filmu **Knězovy děti** (Svecenikova djeca) se Brešan vrátil ke stylu svých prvních dvou snímků, když se opět zaměřil na mikroprostor malého ostrovního města.

20.25 hodin

POKOUŠENÍ ĎÁBLA

(Iskušavanje đavola)

r. Živko Nikolić

Jugoslávie 1989 / 115 min / drama

Režie: Živko Nikolić

Scénář: Dragan Nikolić, Živko Nikolić

Kamera: Savo Jovanović

Hudba: Vuk Kulenović

Hrají: Alain Noury, Dragana Mrkić, Boro Begović,

Ljubiša Samardžić, Husein Čokić, Liljana Krstić,

Branko Vidaković, Vesna Pačanac, Eva Ras a další

Zmajevići a Krstovići jsou dva rodinné klany, které žijí po několik generací na opačných stranách staré pevnosti. Fungují, jako spojené nádoby, přelije-li se štěstí k jednomu, druhí jsou nešťastní a naopak.

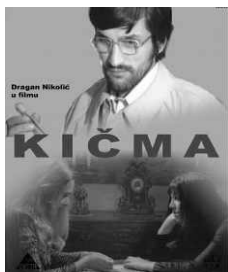
Na začátku příběhu přijíždí ke Zmajevićům pošťák Đoka (Ljubiša Samardžić) a zvěstuje jim novinu, že se k nim z Ameriky vrátí ztracený syn Mikan, který by se doma rád oženil. Zmajevići to chápou jako znamení, že se štěstí zase jednou obrátilo k nim a pro Mikana seženou nevěstu krásnou dceru pastýře koz ze sousedství. V Mikanově nepřítomnosti uspořádají zasnuby a pět synů z rodu Krstovićů si závistivě prohlíží krásnou Jelku, kterou má do Mikanova návratu hlídat druhý syn Zmajevićů - marnotratný Orle.

Příjezd Američana s vizáží rockové hvězdy je pro zaostalou horskou ves senzací. Rozruch kolem něj využívá pošťák Đoka, který z něj udělá svěťce s nadpřirozenými schopnostmi.

Po smrti stařešiny ze Zmajevićů, vyhroťí Krstovići spor o pevnost. Předčasné zasnuby Mikana jsou pro ně navíc zdrojem škodolibých vtípů a provokací, jež přivedějí Zmajeviče k šílenství a skončí vraždou nejstaršího syna Krstovićů. Ti žádají na oplátku Mikanovu krev.

Přestože se film odehrává v současnosti (tedy v roce 1989), jeho protagonisté žijí v podstatě nedotčeni moderním světem. Zvyky (včetně krevní msty) a příslušnost k rodu zde stojí nad zákony státu.

Jestliže budeme film **Beštije** považovat za úvod k Nikolićovu dílu, tak **Iskušavanje đavola** je jeho velkým finálem. Jsme svědky závěrečného střetu mezi rozumem a pudem, láskou a nenávisť, pomstou a odpuštěním.

22.55 hodin

PÁTEŘ

(Kičma)

Jugoslávie 1975 / 86 min / existenciální drama

Režie a scénář: Vlatko Gilić

Kamera: Branko Ivatović, Živorad Milić

Hudba: Walter Scharf

Hrají: Dragan Nikolić, Predrag Laković, Mira Banjac,

Milutin Butković, Stanislava Janjić a další

Znepokojivá apokalyptická vize se odehrává ve znečištěném Bělehradě v jednom z rozlehlých panelových sídlišť. Všudypřítomný zápach dusí jeho obyvatele, kteří ztrácí vůli k životu. Hlavní hrdina filmu – mikrobiolog Pavle Gvozdenović se zabývá výzkumem změn v krvi sebevraha. Svou prací je nejprve zcela zaujat, ale i na něj postupně doléhá tíživá atmosféra a bezvýchodnost situace.

Páteř je film, který má schopnost diváka paralyzovat atmosférou strachu, zoufalství a marnosti. Je hororovou vizí nedaleké budoucnosti, ve které je pro člověka vytrženého ze svého přirozeného prostředí a zasazeného do betonových „králíkáren“ zhoubou technický pokrok, narušující ekologickou rovnováhu. Ve světle současného dění ve světě lze konstatovat, že ani po čtyřiceti letech neztratil film nic ze své aktuálnosti.

Vlatko Gilić

Narodil se 1. 1. 1935 v Titogradě (Podgorici – současném hlavním městě Černé Hory). Většinu života však prožil v Bělehradě, kde působil jako pedagog a věnoval se filmové tvorbě. Kromě bělehradské univerzity vyučoval také na Akademii umění v Novém Sadu a na Fakultě výtvarných umění v Cetinji. Patří bezesporu mezi nejoceňovanější filmové tvůrce bývalé Jugoslávie. Natočil řadu krátkých filmů, které se zpravidla pohybují na hraně dokumentárního a hraného filmu. V šedesátých letech vytvořil např. trilogii realistických krátkých filmů **Homo sapiens** (1969), **Homo Homini** (1970) a **Zategni dele** (Zaber – 1970). Realistický styl evokující v divákovi pocit, že se dívá na dokument, rozvíjí i v sedmdesátých letech. Ve filmech, jako jsou např. **Ljubav** (Láska – 1972) či **In Continuo** (1971) vrhá světlo na univerzální lidské pravdy. Přestože jsou scénáře těchto filmů velmi jednoduché a děj se odehrává na jednom místě, daří se mu na prostoru 10-30 minut vystihnout podstatu schopnosti člověka milovat, či nenávidět. Také jeho další krátké filmy z tohoto období **Moč** (1972) a **Dan više** (1972) se zabývají základními otázkami lidského bytí. (Pozn. autora některé lze také vidět na Youtube).

V roce 1977 natočil Vlatko Gilić svůj celovečerní debut **Kičma** (Páteř). Toto pochmurné existenciální drama odehrávající se v blíže nespecifikovaném čase na bělehradském sídlišti je originální vizí světa blížícího se ke svému konci. Jeho druhým a zároveň posledním celovečerním hraným filmem jsou **Dani od snova** z roku 1980. K oběma filmům si napsal také scénář a oba byly uvedeny na festivalu v Cannes. **Kičma** byla navíc nominována na Zlatou palmu.

Gilić je rovněž autorem několik dalších scénářů (např. **Čovek na rasprodaju** – 1983, **Zločin i san** – 1987, **Prepoznavanje senke** – 1989, **Produžena noć** – 2003, **Oboren pogled** – 2004) a na dalších se podílel jako spoluautor (např. **Smrt Paora Đurice** – 1972, **Bombaši** – 1973, **Sezona mira u Parizu** 1981). Je zodpovědný rovněž za vizuální stránku dalších snímků – kromě svého filmu **Dani od snova** spolupracoval i s dalšími významnými černohorskými režiséry, např. s Milo Djukanovićem (**Palma medju palmama** – 1967 a **Quo vadis Živorade** – 1968) a Zdravko Velimirovićem (**Provereno nema mina** – 1965).

Vlatko Gilić získal desítky nejrůznějších filmových ocenění. Kromě úspěchů na domácích filmových festivalech stojí za zmínku získání Stříbrného medvěda v Berlíně za film **Ljubav**. Ten byl zároveň nominován na Zlatý globus. Je rovněž držitelem prestižních ocenění z festivalů v Oberhausenu, Sydney, Melbourne, Washingtonu, Londýně, Pule a z mnoha dalších.

9.30 hodin

PROKLETÉ PENÍZE

(Zle pare)

Jugoslávie 1956 / 101 min / válečné drama

Režie: Velimir Stojanović

Scénář: Ratko Đurović

Kamera: Hrvoje Šarić

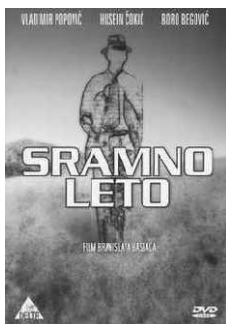
Hudba: Bojan Adamić

Hrají: Dubravka Gall, Antun Nalis, Ljuba Tadić, Vaso Perišić,

Petar Vujović, Veljko Mandić a další

Jugoslávská vláda utíká ve spěchu před postupující okupační německou armádou do exilu. Peníze, které se nevejdou do letadla, nařídí spálit. Zda skutečně shořely, již nestihne zkontrolovat. Nález ohromné sumy peněz udělá z obyvatel blízké vesnice milionáře, kteří si však s nově nabytým bohatstvím neví příliš rady. Trojice dobrodruhů, která se z nich snaží peníze různými podvodnými praktikami vyloudit, má proto svou práci velmi ulehčenou. Tak jako netrvá dlouho štěstí místních náhle zbohatlých obyvatel, neradují se dlouho ani oni.

Stojanovićovy Prokleté peníze se zcela vymykají z kontextu jugoslávské kinematografie, která se po několik desetiletí ráda vracela do doby okupace Jugoslávie během 2. světové války. Na rozdíl od většiny válečných snímků, které zde byly v druhé polovině 20. století natočeny, se totiž nezabývá protifašistickým odbojem. Soustředuje se na obyčejné lidi, jimž se naskytla příležitost změnit svůj život. Poukazuje rovněž na lidskou schopnost využít neštěstí druhých ve svůj prospěch.

11.45 hodin

OSTUDNÉ LÉTO

(Sramno leto)

Jugoslávie 1968/ 79 min / drama

Režie: Branislav Bastač

Scénář: Branimir Šćepanović

Kamera: Dario Bremec

Hudba: Miodrag Ilić-Beli

Hrají: Vladimir Popović, Krystyna Mikolajewska,

Neda Spasojević, Boro Begović, Husein Čokić,

Jovan-Burdus Janičijević a další

Do horské vsi přichází vysoký muž v bílém obleku. Svým vzezřením i okázalým autoritativním vystupováním vzbuzuje ve vesničanech zvědavost i obavy. Posléze vyjde najevo, že je to Isak, syn Jakova, na jehož smrti mají vesničané pravděpodobně podíl.

Místní se nemohou shodnout, proč se vrátil. Někteří hádají, že kvůli dívce Martě, převládne však názor, že je představitel moci a do obce přišel s nějakým posláním, kterému úplně nerozumí. Isakova přítomnost je pro ně po celou dobu zneklidňující. Isak sám tvrdí, že procestoval celý svět a teď se vrací domů. Jeho verzi však věří jen dívka Julia, se kterou se sbližuje, pasáček Jevtije a malý sirotek, kterého si vzal pod ochranu. Nejen manželé Marty a Julie se jím cítí ohroženi. Z útržků rozhovorů lze usoudit, že málokdo v obci má čisté svědomí. Chování vesničanů k Isakovi je na jednu stranu servilní, on však cítí, že se před ním přetvařují. Přesto se ukáže, že je správně neodhadl.

Autorem scénáře je Branimir Šćepanović, podle jehož povídky natočil Živko Nikolić film Smrt pana Goluži, jenž byl zařazen do programu Vsetínského filmového maratonu 2014. Lze říci, že oba filmy spolu do značné míry rezonují. Téma strachu z neznámého a zároveň určitá fascinace cizincem přicházejícím z jiného světa je společné pro oba snímky. Stejně tak paranoidní představa, že k nim cizinec přijel se zlým úmyslem.

Branislav Bastać

*Branislav „Bane“ Bastać se narodil v roce 1925 v Cetinji. Patří k první generaci filmařů, kteří začali natáčet v padesátých letech pod křídly produkční společnosti Lovčen film. Má na svém kontě téměř 50 krátkých dokumentárních filmů. Film **Ostudné léto** (Sramno leto) z roku 1969 se z jeho filmografie vymyká. Ačkoli je to pouze jeden ze dvou hraných dlouhometrážních filmů, které natočil, zcela jistě patří k nejzajímavějším dílům černohorské kinematografie, stejně jako jeho druhý film **Dječak je išao za suncem** (Jak šel chlapec za sluncem) z roku 1982.*

13.35 hodin

KRÁTKÉ FILMY VLATKA GILIĆE

Vedle svých dvou celovečerních filmů se Vlatko Gilić proslavil desítkou krátkometrážními snímky, se kterými ve své době slavil úspěchy a byl oceněn na mnoha filmových festivalech. Z tohoto hlediska je asi nejvýznamnější film Ljubav, oceněný mimo jiné Stříbrným medvědem na Berlinále. Všechny tři Gilićovy krátkometrážní filmy, zařazené do programu semináře, jsou dokonalou ukázkou Gilićova pozoruhodného vypravěčského stylu, při kterém si vystačí (aniž by nudil) s dlouhými statickými záběry, s minimem slov a s neměnným prostředím.

O DEN VÍC

(Dan više)

Jugoslávie 1972 / 12 min

Scénář a režie: Vlatko Gilić

„O den víc“ aneb víra v léčivou moc bahna.

LÁSKA

(Ljubav)

Jugoslávie 1972 / 25 min

Scénář a režie: Vlatko Gilić

„Láska“ aneb stavba obřího mostu není lásce překážkou.

ZABER!

(Zategni dele)

Jugoslávie 1970 / 15 min

Scénář a režie: Vlatko Gilić

„Zaber!“ aneb pohled na úsilí železničního dělníka, který - vybaven železným sochorem svádí nerovný boj s horským masivem.

14.50 hodin

LEA I DARIJA

(Lea i Darija)

Chorvatsko 2012 / 101 min / drama

Režie: Branko Ivanda

Scénář: Branko Ivanda, Drago Kekanović

Kamera: Mirko Pivčević

Hrají: Klara Naka, Tamy Zajec, Zrinka Cvitešić, Linda Begonja, Sebastian Cavazza, Vedran Živiolić a další

Životopisný film mapující osudy dětské taneční hvězdy záhřebského Národního divadla Lei Deutch v letech před začátkem 2. světové války a po jejím vypuknutí. Lea začala svou hereckou a taneční kariéru v dětském souboru Dječje carstvo. Byla považována za zázračné dítě a dobová kritika o ni hovoří jako o chorvatské Shirley Temple, což je nepochybně nejslavnější dětská filmová hvězda všech dob (později politička, několik let velvyslankyně USA v Československu).

Leina kariéra je skvěle nastartovaná. Diváci ji milují a zdá se, že ji čeká skvělá budoucnost. Spolu s německou přítelkyní a taneční kolegyní Darijou hrají hlavní role v tanečních show, jejichž úspěch přesahuje hranice Jugoslávie. Má nakročeno k filmu, poté ale dojde k okupaci Jugoslávie a vzniku Nezávislého státu Chorvatsko. Rasistické zákony, které v zemi prosadí ustašovci, znamenají pro židovku Leu vyhazov z divadla a hrozbu deportace do koncentračního tábora.

Branko Ivanda (*1941 Split)

Branko Ivanda má za svou třicetiletou kariéru na svém kontě spoustu televizních i dokumentárních filmů a především televizních seriálů. Za svou televizní tvorbu získal několik prestižních ocenění na významných mezinárodních festivalech (Mar del Plata, Londýn, Los Angeles, New York, Berlín...).. Debutoval v roce 1968 dramatem **Gravitacija ili fantastična mladost činovnika Borisa Horvata** s Rade Šerbedžijou v hlavní roli. V roce 1978 natočil film **Prijeki sud**. V roce 1982 thriller **Zlocin u školi** a v roce 1983 drama **Noć poslije smrti** s Milenou Dravić a Radem Šerbedžijou. V roce 2003 režíroval výpravné historické drama **Jezdec** (Konjanik), za které získal Zlatou Arénu v Pule a několik dalších cen (bylo zařazeno do programu Letního filmového maratonu 2013). V roce 2012 přišlo do kin jeho drama **Lea i Darija**. Vyučuje na Akademii dramatického umění v Záhřebu, kde je děkanem.

Text katalogu:

Jiří Fiala (* Marie Barešová,

** M. Barešová a J. Fiala)

Překlady filmů a načasování titulků:

Branka Čačković: Pokoušení ďábla

Jiří Fiala: Páteř

Lenka Fojtíková: Bestie

Silvia Matušová: Prokleté peníze,

Partyzán z Lelejské hory

Pavel Pilch: Ostudné léto Falešný car

Jelena Radičanin: Muži

Organizační výbor

Balkánských filmových návratů:

Milan Kostelník

předseda Filmového klubu Vsetín
(kostelnik@dkvsetin.cz)

Petr Mašata

technické a organizační zajištění, příprava
filmů (masata@dkvsetin.cz)

Jiří Fiala

dramaturgie, grafika, katalog, příprava filmů
(fialaj@seznam.cz)

Lenka Fialová

bufet (lenka.fi@seznam.cz)

www.fkvsetin.cz